

XALQARO DINIY TASHKILOTLAR VA ULARNING O'ZBEKISTON BILAN HAMKORLIGI: TINCHLIK VA DINLARARO TOTUVLIKKA TA'SIRI

Yakovleva Diana Yuryevna

University of Business and Science o'qituvchisi,

Ijtimoiy fanlar kafedrası

yadyu7@mail.ru

Tel: +998973764717

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17404010>

Annotatsiya: Mavzuning dolzarbligi xalqaro diniy tashkilotlarning zamonaviy dunyoda dinlararo totuvlikni mustahkamlash va nizolarni oldini olishdagi o'sib borayotgan roli bilan belgilanadi. Boy ma'naviy merosga ega va ko'p millatli jamiyat bo'lgan O'zbekiston uchun bunday tuzilmalar bilan hamkorlik strategik ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotning yangiligi O'zbekistonning IHT, Vatikan va YUNESKO bilan o'zaro aloqalarini ma'naviy diplomatiya va "yumshoq kuch" konsepsiyasi doirasida kompleks tahlil qilishdan iborat.

Kalit so'zlar: O'zbekiston; xalqaro diniy tashkilotlar; IHT; Vatikan; YUNESKO; dinlararo totuvlik; diplomatiya.

Kirish. Zamonaviy dunyo diniy va madaniy xilma-xilligi bilan ajralib turadi. Shu munosabat bilan xalqaro diniy tashkilotlar global siyosat, ma'naviy diplomatiya va ijtimoiy taraqqiyotning muhim ishtirokchilariga aylanmoqda. Ularning faoliyati faqat diniy marosimlar bilan cheklanmay, balki gumanitar loyihalarda ishtirok etish, tinchlikni mustahkamlash va turli konfessiyalar o'rtasida muloqotni rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi. Tarixan madaniyatlar va dinlar chorrahasi bo'lgan O'zbekiston uchun xalqaro diniy tashkilotlar bilan hamkorlik nafaqat ma'naviy, balki strategik ahamiyatga ham ega.

Tadqiqot obyekti – xalqaro diniy tashkilotlarning O'zbekiston bilan o'zaro aloqalari, dinlararo totuvlikni ta'minlash va diniy diplomatiyani rivojlantirish jarayonlari.

Tadqiqot metodikasi tarixiy-taqqoslama va tahliliy yondashuvlarga asoslangan. O'zbekistonning normativ-huquqiy hujjatlari, xalqaro tashkilotlar materiallari, konferensiyalar va ilmiy nashrlar tahlil qilinib, diniy diplomatiya rivojlanishining asosiy tendensiyalari aniqlangan.

Tadqiqot natijalari. Zamonaviy jahon hamjamiyati diniy tashkilotlarning global gumanitar, huquqiy va ekologik masalalarni hal etishdagi faol ishtiroki bilan ajralib turadi. Eng nufuzli diniy ittifoqlar qatorida Butunjahon cherkovlar kengashi, Islom Hamkorlik Tashkiloti (IHT), katolik dunyosining markazi sifatida Vatikan, shuningdek, ko'plab protestant va buddaviy tashkilotlar ajralib turadi. Ushbu institutlar millionlab dindorlarning ma'naviy va ijtimoiy salohiyatini birlashtirib, sivilizatsiyalar muloqoti va tinch-totuv yashash tamoyillarini ilgari suruvchi maydonni shakllantiradi. XXI asrda diniy diplomatiya tobora "yumshoq kuch"ning muhim elementi va xalqaro barqarorlik omili sifatida qaralmoqda.

O'zbekiston ko'p asrlik diniy xilma-xillik an'analariga ega davlat sifatida, hanafiylik yo'nalishidagi islom bilan bir qatorda pravoslav, katolik, protestant, yahudiy va buddaviy jamoalar tinch-totuv yashaydigan mamlakatdir. Bu xilma-xillik qadimiy Buyuk Ipak yo'li davridan shakllanib, mintaqada madaniy va ma'naviy aloqalarning markazi bo'lgan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida dunyoviylik, barcha konfessiyalar tengligi va vijdon erkinligi prinsiplari mustahkamlab qo'yilgan [3].

So'nggi yillarda mamlakatning xalqaro diniy va madaniy tuzilmalar bilan hamkorligi tizimli tus oldi. Ushbu hamkorlik konfessiyalararo totuvlikni mustahkamlash, ta'limiy va gumanitar tashabbuslarni rivojlantirish hamda davlatning xalqaro nufuzini oshirishga qaratilgan. Quyidagi jadvalda bu jarayonning asosiy yo'nalishlari keltirilgan.

Jadval 1. Hamkorlik shakllari va ta'sir misollari

Hamkorlik yo'nalishi	Tashkilot / loyiha	Tashabbus yoki tadbir namunasi	Kuzatilgan ta'sir
Madaniy-diniy tadqiqotlar	Center for Islamic Civilization, Toshkent	Markaz tashkil etilishi (2017), UNESCO va ISESCO bilan hamkorlik [8]	Ilmiy salohiyatning oshishi, bag'rikenglik qadriyatlarini targ'ib etish
Xalqaro konferensiyalar / forumlar	IHT – Tashqi ishlar vazirlari kengashi	IHT 43-sessiyasi, Toshkent (2016) [7], “Education and Enlightenment – tinchlik sari yo'l” mavzusi [9]	O'zbekistonning xalqaro nufuzining oshishi, islom diplomatiyasining rivojlanishi
Konfessiyalararo muloqot va madaniy hamkorlik	O'zbekiston Islom akademiyasi / World Interfaith Harmony Week	“Week of Scientific, Cultural-Educational, and Sports Events” (2025-y. 4–8 fevral) [5]	Diniy ozchiliklarga ijobiy munosabat, jamoaviy tashabbuslarning kuchayishi
Inson huquqlari va xalqaro tuzilmalar	IHT doimiy inson huquqlari komissiyasida ishtirok	O'zbekiston vakilining komissiyaga saylanishi (2025) [10]	Islom dunyosida O'zbekiston rolini kengaytirish

So'nggi yillarda O'zbekistonda millatlararo va konfessiyalararo munosabatlarni tartibga soluvchi muhim hujjatlar qabul qilindi. Xususan, ushbu yo'nalishda davlat siyosati konsepsiyasi va Millatlararo hamjihatlik hamda konfessiyalararo tashkilotlar qo'mitalari faoliyatini takomillashtirish choralari amalga oshirilmoqda [6].

Xalqaro diniy tashkilotlar bilan hamkorlik mamlakatning ichki va tashqi siyosatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Quyidagi jadvalda O'zbekistonning faol hamkorlikdan oldingi va keyingi holati solishtirilgan.

Jadval 2. O'zbekistonning xalqaro diniy tashkilotlar bilan hamkorligi: “oldin–keyin” dinamikasi

Muammo (faol hamkorlikdan oldin)	O'zgarishlar (hamkorlikdan keyin)	Tashkilot / tashabbus
Islom diplomatiyasida cheklangan ishtirok	IHT Tashqi ishlar vazirlari kengashining 43-sessiyasi, Toshkent (2016) [2]; 51-sessiyada faol ishtirok (2025) [4]	Islom Hamkorlik Tashkiloti

Gumanitar diplomatiyada kam ishtirok	Vatikan (2019) tashrifi, katolik cherkovining ijtimoiy loyihalardagi ishtiroki [1]	Muqaddas Taxt (Vatikan)
Diniy sohada inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlarining zaifligi	O'zbekiston vakilining IHT Doimiy inson huquqlari komissiyasiga saylanishi (2025) [10]	Islom Hamkorlik Tashkiloti

Jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, xalqaro diniy aloqalarning faollashuvi O'zbekistonda yangi diniy diplomatiya modelining shakllanishiga olib keldi. Mamlakat tobora ko'proq konfessiyalararo muloqot vositachisiga aylanmoqda, inson huquqlari va ma'naviy rivojlanish masalalarini muhokama qilish uchun xalqaro platforma sifatida maydonga chiqmoqda. Shu bilan birga, diniy-ma'rifiy sohada ilmiy salohiyat oshmoqda, hamkorlik loyihalari kengaymoqda.

Xulosa. Xalqaro diniy sohadagi hamkorlik O'zbekistonda konfessiyalararo bag'rikenglikni mustahkamlash, madaniy diplomatiyani rivojlantirish va mamlakatning xalqaro obro'sini oshirishga xizmat qilmoqda. Yangi bosqichdagi o'ziga xoslik shundaki, bu hamkorlik madaniy loyihalargina emas, balki huquqiy, ta'limiy va ijtimoiy yo'nalishlarni ham qamrab oladi. Shu bilan birga, diniy ozchiliklarning teng ishtirokini ta'minlash, jarayonlarning shaffofligini oshirish va monitoring tizimini joriy etish zarur. Amaliy jihatdan esa, konfessiyalararo ta'lim dasturlarini kengaytirish, jamoaviy muloqot platformalarini rivojlantirish, yoshlar uchun xalqaro qo'shma loyihalarni amalga oshirish hamda diniy diplomatiya samaradorligini baholash mexanizmlarini yaratish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Встреча в Ватикане [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://belgium.mfa.uz/news/2303?language=ru> (дата обращения 10.09.2025)
2. Выступление Исполняющего обязанности Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева на церемонии открытия 43-й сессии Совета министров иностранных дел Организации исламского сотрудничества [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://president.uz/ru/lists/view/87> (дата обращения 11.09.2025)
3. Конституция Республики Узбекистан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://lex.uz/docs/6445147> (дата обращения 10.09.2025)
4. Участие делегации Узбекистана в 51-й сессии Совета министров иностранных дел ОИС [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gov.uz/ru/news/view/63685> (дата обращения 11.09.2025)
5. Interfaith Harmony and Cultural Exchange Week [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://worldinterfaithharmonyweek.com/pec-events/interfaith-harmony-and-cultural-exchange-week/> (дата обращения 09.09.2025)
6. IN UZBEKISTAN, STRENGTHENING INTERETHNIC AND INTERFAITH SOLIDARITY IS ALWAYS A PRIORITY OF STATE POLICY [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.uzbekistan.org.ua/en/news/7426-in-uzbekistan%2C-strengthening-interethnic-and-interfaith-solidarity-is-always-a-priority-of-state-policy.html> (дата

обращения 10.09.2025)

7. Tashkent hosted 43rd session of the OIC Council of Foreign Ministers [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.mfa.gov.tm/en/news/66> (дата обращения 11.09.2025)

8. The Center for Islamic Civilization [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/Center_for_Islamic_Civilization (дата обращения 08.09.2025)

9. The Formula for Successful Reforms in the Religious Sphere [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.islamicity.org/105434/the-formula-for-successful-reforms-in-the-religious-sphere/> (дата обращения 09.09.2025)

10. Uzbekistan's representative elected to OIC Independent Permanent Human Rights Commission [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://qazinform.com/news/uzbekistans-representative-elected-to-oic-independent-permanent-human-rights-commission-649ab9> (дата обращения 11.09.2025)